

וישלח ב

לי טובה זו שאיני צריך לה, אמצא חן . . ולא תשלם לי עתה שום גמול".

בגור אר' פי' שרש"י דייק להי כי "הוי למיכתב וישב עשו ביום ההוא, מאי וישב ביום ההוא עשו, אלא כך פירוש וישב ביום ההוא ומי הוא ששב – עשו ולא אנשיו".

ולכאורה גם פירוש זה צ"ע, שהרי דרך הכתובים לדבר כך, וכדמצינו ברי' בוי מקומות כגון דא [לדוגמא – לעיל בפ' לך לך], ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו, ופירש"י, "לפי פשוטו סרס ה' מקרא, ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה".

גם אינו מובן, למה העתיק רש"י בהד"ה גם תיבת "לדרכו" – הרי אינו מפרש אלא התיבות¹², וישב גוי עשו¹³.

ולכאורה נ"ל, שההכרח של רש"י ש' פירוש הכתוב הוא, "עשו לבדו" אינו מדויק לשון הכתוב, אלא מתוכן תיבות הכתוב (שהועתקו בהד"ה) – "וישב ביום ההוא עשו לדרכו", כדלקמן.

א. בפסוקי, "וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה" מעתיק רש"י את התיבות, "וישב ביום ההוא עשו לדרכו", ומפרש: "עשו לבדו, וד' מאות איש ש' הלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד".

וכבר שקו"ט במפרשים מנין לו ל' רש"י בפשוטו של מקרא שהד' מאות איש נשמטו מאצל עשו, ולא הלכו עמו. וכמו גבי יעקב, שנאמר, "ויעקב נסע סכותה" ולא נזכר ע"ד "העם אשר אתו" – (כיון שטפלים אליו) – כך גם בעשו לא חש הכתוב לפרטם להיותם טפלים אליו.

הרא"ם מחלק, דכיון שעשו ביקש מ' יעקב, "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי", ה' צריך הכתוב לפרש שהעם לא נשאר עם יעקב, כי יעקב לא רצה טובה זו. וכבר השיגו עליו, שדבר זה כבר מובן ממענה יעקב, "למה זה אמצא חן בעיני אדוני" (וכפרש"י, "למה זה תעשה

(1) פרשתנו לג, טז.

(2) כ"ה בדפוס רש"י הנפוצים. וראה לקמן

הערה 11, 13.

(3) כ"ה בדפוס רש"י הנפוצים. אבל בדפוס א' וב' דפרש"י, ובכת"י רש"י (שתח"י), ליתא תיבות אלו.

(4) שם, יז.

(5) פרשתנו לב, ח.

(6) לג, טו.

(7) ובעוד מפרשים (הואיל משה (באר היטב) ומלאכת הקודש) חילקו בין לשון "נסע" [דלשון נסיעה הוא דוקא במי שהלך עם בני ביתו – ביאורי מהרא"י (לבעל תרוה"ד) על פרש"י פרשתנו לג, יב] ולשון "וישב", אבל ראה ויצא לב, א ("וישב לבד"), ועוד וצ"ע.

(8) יפה תואר (השלם) לב"ר כאן (פ"ח, טו).

וראה נחלת יעקב על פרש"י.

(9) וכ"ה בהואיל משה (באר היטב). באר מים חיים (לאחי המהר"ל). דבק טוב.

בבאר בשדה על פרש"י תי' שרש"י מדויק לה מתיבות "ביום ההוא" שלכאורה מיותרות, ועי' פי' שרק עשו שב ביום ההוא, משא"כ הד' מאות איש שנשמטו מאצלו לפניו. אבל פירושו צ"ע, שהרי גם בריחת ד' מאות איש היתה, "ביום ההוא" (ראה לקמן הערה 37). ועוד.

(10) יד, טו.

(11) ולהעיר, שבדפוס א' וב' דפרש"י, וכן ב' כת"י רש"י (שתח"י) לא נעתק "לדרכו".

(12) אבל מ"ש "ביום ההוא" י"ל (לפי הגו"א) שזה מדגיש שתיבת "עשו" היא שלא במקומה.

(13) ולהעיר, שבדפוס שני וכמה כת"י רש"י (שתח"י) הד"ה הוא, וישב עשו.

רשב"י, "הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב", וכמשנ"ת במ"א²² דיוק ל' זה (ששנאת עשו ליעקב הו"ע של "הלכה") – דכמו שלא יתכן ביטול או שינוי בהלכות של תורה²³, כך שנאת עשו היא תמידית ונצחית.

[וזהו גם דיוק ל' רש"י, "אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו" – ע"ד שמצינו ב"הלכה", שישנו ענין של "הוראת שעה", שעושים שלא כהלכה (כאליהו בהר הכרמל)²⁴, שגם אז ההלכה היא בתקפה ולא נשתנית²⁵, אלא שיש הוראה לאותה שעה לעשות היפך ה"הלכה: וכך בענינו, שגם בשעה ההיא לא נתבטלה שנאת עשו ליעקב (כי היא "הלכה"), אלא שלפי שעה נשקו בכל לבו].

ומזה מובן, שאחרי זה חזר עשו למצב של שנאה גלויה ליעקב²⁶. ועד שגם יעקב חשש מזה, וכמפורש בפרש"י על דברי יעקב לעשו, "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים"²⁷, שיעקב, "הזכיר לו ראיית המלאך כדי שיחירא הימנו ויאמר ראה מלאכים וניצול, איני יכול לו מ"עתה" (שזה ה"כבר לאחר ש"וישקו")²⁸: וכן פרש"י על דברי יעקב, "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה"²⁸ (שיעקב לא רצה שעשו ילך עמו, אלא "יעבר" נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי גוי עד אשר אבוא גוי") – "הרחיב לו הדרך,

ב. בסוף פרשת ויצא²⁹ מסופר, שכ"אשר ברח יעקב מלבן, רדה לבן (עם קרוביו³⁰) אחרי יעקב, ולולא שבא אל-קים אל לבן בחלום לילה³¹ והזהירו מלדבר עם יעקב, "מטוב ועד רע" ה"מרע לו".

ועפ"ז קשה להבין בנדוד גבי עשו, שרצונו להרע ליעקב ה"הרבה יותר מלבן, כמ"ש³², וישטום עשו את יעקב גוי ויאמר גוי ואהרגה את יעקב גוי" – ולתכלית זו הלך לקראת יעקב עם ד' מאות אישי³³, שהיתה שנאה זו כבושה אצלו במשך הרבה שנים – וכיצד יתכן שוויתר לגמרי על מזימותיו ושב ל"דרכו?

ואע"פ שבראות עשו את יעקב, "ויחב-קהו גוי וישקו ויבכו"³⁴ – הרי לא מי-בעי לפירוש הראשון ברש"י שם, "שלא נשקו בכל לבו", ודאי קשה מדוע לא המשיך במזימותיו: אלא אפילו לפירוש השני (דעת רשב"י), "שנכמרו רחמיו ב"אותה שעה ונשקו בכל לבו" – הרי מדייק רש"י שזה ה"רק, "באותה שעה" [שזהו הטעם³⁵ ש"נקוד עליו" (על תיבת "וישקו")], שניקוד בכל מקום מורה על מיעוט בהמנוקד – כי אף שנשק אותו "בכל לבו", מ"מ לא היתה אהבה אמיתית, רק דרך עראי, "באותה שעה".

ואדרבה: בפירוש הב' גופא, מקדים

14) לא, כב ואילך.

15) רש"י שם, כג.

16) שם, כד.

17) שם, כט. וראה רש"י פרשתנו לג, יח. רש"י

תבוא כו, ה.

18) תולדות כו, מא.

19) ריש פרשתנו (לב, ז), וברש"י שם "עודנו

בשנאתו".

20) לג, ד.

21) ראה בכ"ז בארוכה לק"ש ח"כ ע' 149.

22) לק"ש שם ע' 150.

23) רמב"ם הל' יסודות רפ"ט. וראה גם סוף

הל' מגילה. ועוד.

24) רש"י ראה (יב, יג) ושופטים (יח, כב).

25) ראה רמב"ם הל' יסודות שם ה"ג.

26) ראה גם עץ הדעת טוב (להרח"י) פרשתנו

כאן.

27) לג, יר"ד.

28) שם, יד.

שלא הי' דעתו ללכת אלא עד סוכות, אמר אם דעתו לעשות לי רעה 'מתין עד בואי אצלו והוא לא הלך' – הרי שגם יעקב חשש²⁹ שעשו ירצה לעשות לו רעה.

ועפ"ז י"ל עוד יותר, שחשש יעקב שזו היא כוונת עשו בבקשתו, "ואלכה לנגדך"³⁰, וכן "אציגה נא עמך מן העם אשר אתי"³¹ – שחיפש אופנים איך יוכל להפיק זממו במשך הזמן³² (וזהו הטעם שיעקב לא הסכים לכך, כי הרגיש בזה).

וע"פ כ"ז תמוה – מדוע שב עשו לדרכו תיכף, "ביום ההוא", ולא המשיך בתחבולותיו להרע ליעקב?³³

ולתרץ שאלה זו פרש"י – "עשו לב' דו, וד' מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו", ולכן לא הי' ביכולתו של עשו לעשות מאומה נגד יעקב (שהלך עם מחנה גדול כו'), כיון שנשאר לבדו. ולכן "וישב ביום ההוא עשו לדרכו".

ג. עפ"ז מתורץ גם דיוק לשון רש"י, שכ' "(נשמטו מאצלו) אחד אחד" – דלכ' אורה מנ"ל לרש"י הא (ולא שהלכו כולם בב"א). גם – למאי נפק"מ?

יש מפרשים³⁴, דכיון שא"ל "אציגה נא עמך וכו', ש"מ דאכתי הוו גברי עמי, וליכא למימר דכולהו בתר הכי נש-

מטוי³⁵, דלמה נשאר ע"ע ולא נשמטו מיד, אלא שצ"ל שהיו נשמטים א' כדי שלא ירגיש עשו שהולכים, ובשעה דא"ל אציגה וכו' אכתי הוו קיימי קצתם". ויש שפירשו³⁶ שרש"י כ' זה מסברא, "כיון שעשו הי' אדוניהם מסתמא יראים היו לילך מבלי רשותו והיו בורחים ונגנבים מעמו אחד אחד".

בכל אופן השאלה למאי נפק"מ באיזה אופן נשמטו מאצלו, אם בבת אחת או א' א', במקומה עומדת?

וע"פ הנ"ל י"ל דרש"י קמ"ל, כי בזה מודגש עוד יותר שעשו לא נשתנה כלל, ומצדו הי' ממשיך להפיק זממו להרע ליעקב אלא שנשאר לבדו – והראי', ש' אפילו הד' מאות איש שנשמטו מאצלו לא נתבטלה שנאתם ליעקב,

כדמוכח מזה שלא נתקו את עצמם מעשו כולם ביחד בריש גלי (לעשות היפך רצונו של עשו), ורק נשמטו מאצלו א' א': והיינו, כי היו ממשיכים להשאר עם עשו כדי להלחם עם יעקב, אלא שהיו יראים לנפשם ולכן נשמטו וברחו

[וסיבת יראתם מובנת ע"פ פרש"י לעיל³⁷ שעשו ואנשיו פגעו "כתות של מלאכים" . שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם כו' הכו הכו כו' (עד שהיו אומרים) אחיו של יעקב הוא"³⁸]

– וא"כ כ"ש וק"ו שעשו לא נהפך לבו כלל.

ויש להוסיף ולהמתיק הענין ע"פ

34) להעיר מריב"א ורע"ב עה"ת כאן.

35) באר בשדה.

36) לג, ח. – וראה גם מדרש אגדה (באבר)

כאן. באר בשדה על פרש"י.

37) אלא שצ"ע למה לא התחילו להשתמט מאצלו תיכף או (ומפורש בכתוב לג, א) שכולם היו עם עשו כשפגש את יעקב.

29) וי"ל שזהו דיוק ל' רש"י "הלכה היא בידוע כו", ש"הלכה" זו היא ידועה ומפורסמת לכל, ולכן חשש יעקב מעשו (אף שבאותה שעה נשקו בכל לבו). – בפשטות מוכרחת הוספת "בידוע" – שזה פשוטו של מקרא.

30) שם, יב.

31) אבל ראה לקריש שם (ע' 151) באר"א.

32) ובתיב"ע כאן "ואתעביד ניטא ליעקב ותב ביומא ההוא עשו כו".

33) משכיל לדוד.

כו", כאילו שזהו ברור בפשוטו של מקרא שמגיע להם שכר, והשאלה היא רק, "והיכן פרע?"

ויש לומר, ע"פ פרש"י לעיל גבי בנות לוט, ששם מפרש שהצעירה ש"קראתו בלשון נקי", "קבלה שכר בימי משה כו" – למדים מזה, שאף שכללות מעשי לא היו כדבעי, מ"מ קבלה שכר על הפרט ש"קראתו בלשון נקי", וכן לומדים מזה שפרעון שכר זה יכול להיות לאחרי כמה דורות: וזהו גם פירוש רש"י כאן – "היכן" הוא השכר של ד' מאות איש אלה, ומפרש, "בימי דוד".

ועדיין צ"ע: פשוט שאין ענינו של רש"י בפירושו לבאר בכלל הנהגת-הקב"ה (אם ואיך פרע הקב"ה את ד' מאות אנשי עשו), אלא ודאי שדבר זה נוגע להבנת המקרא כאן.

[בגור ארי' כ' שרש"י מביא זה לראי' שהם נשמטו מעשו. אבל פירוש זה צע"ג, דערבך ערבא צריך: מהי הראי' בפשט

פרש"י הנ"ל עה"פ³⁸, "עד אשר אבוא גו" – "הרחיב לו הדרך כו' אם דעתו לעשות לי רעה ימתין כו', ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר³⁹ ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו", שיש לומר, שבזה מרמז רש"י, ששנאת עשו ליעקב באופן של "הלכה", היא (לא רק בעשו עצמו, אלא) גם בכללות האומה דעשו, "עשו הוא אדום"⁴⁰ [וכמובן גם מפרש"י לפני זה עה"פ⁴¹, "ולאום מלאום יאמץ" – "אין לאום אלא מלכות", כשזה קם זה נופל"], ולכן, "הרחיב לו הדרך" עד עת קץ, כי עד אז ישנה ה"הלכה" דעשו שונא ליעקב ודעתו לעשות לו רעה.

וזהו שמדייק רש"י, שגם אצל אנשי עשו לא נתבטלה שנאתם ליעקב, ובעצם היו נלחמים עמו, אלא שמצד יראתם אותו נשמטו וברחו לנפשמם.

ד. ובדרך זו יש לבאר גם המשך פרש"י כאן, וז"ל: "והיכן פרע להם הקב"ה (לד' מאות איש), בימי דוד ש"נאמר⁴² כי אם ד' מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים".

ותמוה, שהרי לכאורה, זה אינו אלא דברי אגדה, ואינו ענין לפשוטו של מקרא, ומה מקום להביאו בפרש"י על התורה⁴³ (שלא בא אלא לפשוטו של מקרא, או לאגדה המיישבת דברי המקרא⁴⁴). ורש"י לא הקדים שהם דברי אגדה.

וביותר תמוה לשון רש"י, "והיכן פרע

(44) וירא יט, לו. וראה גם רש"י שם יח, ד. נח ט, כג. – וברש"י משפטים (כב, ל), "אין הקב"ה מקפח שכר כל ברי".

(45) והיינו ג"כ לאחרי כמה דורות (ולא שהם הם ד' מאות אנשי עשו) – ראה מלאכת הקודש על פרש"י. וראה גם יפה תואר (השלם) ונזר הקודש (השלם) לביר כאן.

וי"ל שלכן העתיק רש"י מהכתוב תיבת, "נער" – להדגיש שאינם אנשים ההם (שאו לא היו נערים, אלא אדרבה, זקנים קרובים לו' מאות שנה!). ובלאה"כ מופרד לפרש כן, כי לא נזכר בשום מקום שקרה נס כזה באנשים אלה.

(*) אלא שבדפוס שני דפרש"י (ועוד), וכן בכמה כתיי רש"י (שחח"י), לא נעקף תיבת, "נער", וראה ב"ר הוצאת תיאודור-אלבק שם בחילופי נוסחאות והערות.

(38) עובדי' א, כא.

(39) פרשתנו לו, א, שם, ח.

(40) תולדות כה, כג ד"ה ושני לאומים וד"ה

מלאום יאמץ.

(41) ש"א ל, יז.

(42) ובמדרש לקח טוב כאן הביא רק הא דנשמטו מאצלו, ולא ההמשך, "והיכן פרע כו".

(43) רש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ.

גם כוונתו בהמשך פירושו, לחזק ענין זה, כי באופן שכרם של אנשים אלה מודגש איך שבעצם לא נשתנו לטוב.

[ולכן מדייק רש"י, "והיכן פרע כו" (ולא נקט, "ואימתי"), כי כאן לא נוגע מתי נפרע להם אלא באיזה אופן פרע להם הקב"ה, וזה נכלל בשאלת, "והיכן", היינו לא רק, "באיזה זמן", אלא באיזה ענין ואופן].

וע"ז מביא רש"י שזה ה' "בימי דוד", והיינו שהם נלחמו נגד דוד, כלומר, שאלה שקיבלו השכר לא היו אנשים צדיקים, אדרבה, הם נלחמו נגד דוד מלך ישראל. ועוד זאת, שפרעון השכר ה' במצב זה עצמו, שבה בשעה שנלחמו נגד דוד ניצלו.

וע"פ הנ"ל מובן טעם הדבר, כי זה מדגיש תוכן הענין שעבורו בא להם שכר זה. שהרי אנשי עשו לא נשתנה לבם, ועוד זאת, שמה שנשמטו מעשו, הוא לא מפני שנשתנו לטובה, אלא אך ורק כדי להציל את עצמם (מיראת יעקב כנ"ל). אך מ"מ, כיון שבפועל באה עי"ז טובה ליעקב, שעשו נשאר לבדו ולא ה' יכול להזיקו, לכן קיבלו שכר⁴⁸. ושכר עד"ז, שאע"פ שלחמו נגד דוד, והפסידו במלחמה, מ"מ בפועל ניצלו מהריגה ממש.

ויש לומר, שזהו הטעם שרש"י משמיט תחילת הכתוב וסופו ומביא רק, "אשר רכבו על הגמלים", כי אין כוונתו להגיד שכרם (שניצלו אף שהשאר נהרגו), אלא אדרבה, להקטין אותי⁴⁹ (בהתאם

שהצלת ד' מאות איש בימי דוד היא השכר של ד' מאות אנשי עשו? ובכלל, מה חסר בראי' מלשון הכתוב (כפירוש הגר"א הנ"ל ס"א). או מתוכן הכתוב (כנ"ל ס"ב), עד שהוצרך רש"י להוסיף ראי' זו?].

גם יש לדייק בלשון רש"י:

(א) מקורו של פירוש זה הוא בברא-שית רבה על אתר⁵⁰, אבל שם הלשון "אימתי פרע", ורש"י שינה וכתב, "והיכן פרע"?

(ב) במדרש הלשון, "ואימתי פרע כו" (להלן ולא נותר מהם איש כי אם ד' מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וינוסו), ואילו בפרש"י הלשון, "בימי דוד שנאמר כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים".

וצ"ע בלשון רש"י, שמחד גיסא נחית לפרש יותר, שלכן לא סתים (כבמדרש) "להלן" אלא מוסיף ומבאר שזה ה' "בימי דוד"; ולאידך, בנוגע לגוף השכר, משמיט התיבות שבהן מפורט השכר – דהיינו תחילת הכתוב, "ולא נותר מהם איש" (שהשאר נהרגו), וסיום הכתוב "וינוסו"⁵¹ (שהם ניצלו)!

(ג) לאידך, אף שרש"י קיצר בהבאת לשון הכתוב, מ"מ דייק להעתיק התיבות "אשר רכבו על הגמלים" שלכאורה אינן מוסיפות בהבנת השכר.

ה. אבל, ע"פ משנת"ל שכוונת רש"י היא לדייק ולהדגיש שגם הד' מאות איש לא נשתנה לבם לטוב כלל, י"ל, שזוהי

(46) פ"ח, טו.

(48) ע"ד שנת' במ"א (לקו"ש חכ"א ע' 50)

בפירוש "פעולתו אשר עבד בה" הנאמר גבי נבוכד-נאצר (יחזקאל כט, כ).

(49) ולהעיר מל' רש"י, "פרע להם הקב"ה", ולא

(47) כ"ה בדפוס שני דפרש"י ודפוסים הנפוצים. ובדפוס א' וכמה כת"י רש"י (שחת"י) נעתק גם "וינוסו".

קטונת⁵³ (פסוק שמיני בפ' שמינית – וישלה).

ויש לקשר ענין האמור בפרש"י עם גאולת י"ט כסלו, ע"פ דברי אדמו"ר הזקן הידועים⁵⁴, שגאולתו היתה בעת שאמר הפסוק⁵⁵, "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי". ומבואר בכמה מקומות⁵⁶ הפירוש בכתוב זה, דמ"ש, "פדה בשלום" היינו שהפד' גופא היא באופן של שלום, ופירוש זה מתאים עם מה שאמרו בירושלמי⁵⁷ על "כי ברבים היו עמדי", דקאי על אנשי אבשלום, שגם הם התפללו לנצחונו של דוד.

והנה פשטות הפירוש במרז"ל זה הוא, שבה בשעה שאנשי אבשלום נלחמו נגד דוד, התפללו (כלבם) לנצחונו של דוד. ועפ"י נמצא, שזהו ע"ד מאמר רשב"י הנ"ל בנוגע לעשו, "הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו", שבוזה מודגשים שני הקצוות, שאף ש"הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב", וכן"ל הפירוש בזה ששנאת עשו ליעקב היא כמו הלכה שלא שייך בה ביטול, מ"מ, אפשר לפעול עליו שלפי שעה יתהפך לאוהב (ע"ד הנ"ל שאנשי אבשלום התפללו בעודם מנגדים לדוד לנצחונו של דוד).

וזהו גם הרמז לי"ט כסלו, יום גאולת

לכך שלא היתה כאן כוונת טובה ליעקב מצד אנשי עשו. ולרמז זה מעתיק רש"י רק התיבות, "אשר רכבו על הגמלים", והיינו, שלא היתה כאן הצלה נסית, שהרי ד' מאות איש אלה "רכבו על הגמלים" ולכן היו יכולים לברוח.

וע"ד החידוד יש להוסיף, שבהעתקת התיבות, "אשר רכבו על הגמלים" מרמז רש"י למחז"ל⁵⁸ על כתוב בתוכן זה – "ותקם⁵⁹ רבקה ונערותי" ותרכננה על הגמלים" – "מה גמל זה יש בו סימן טומאה וסימן טהרה, כך העמידה רבקה צדיק ורשע".

ומעין זה בנדוד⁶⁰, שהי' כאן תערובת טוב ורע, שבפועל נצמחה מזה טובה ליעקב, בדוגמת הגמל ש"יש בו סימן טומאה וסימן טהרה".

ו. והנה פרשת וישלח קוראין לעולם בסמיכות לי"ט כסלו, חג הגאולה של אדמו"ר הזקן, בעל התניא והשולחן ערוך, וע"פ דברי השל"ה הידועים⁶¹, ש"יש רמז למועדי השנה (כולל מועדים דרבנן) בהפרשיות שחלות בהן, מובן, שיש לחפש רמז להגאולה ד"יט כסלו בפרשת וישלח. – נוסף על אגה"ק השייכת לי"ט כסלו בתוכנה ובהתחלתה

נקט ל' "שלם" (וכי"ב), הרגיל יותר בענין שכר (ע"ד לשון רש"י במקומות שבהערה 44), ואדרבה – ל' "פרע" רגיל יותר לענין עונש (ראה רש"י ר"פ וארא. אחרי ית. ב. ועוד). ולהעיר מל' רש"י שמות (ה), "נשמטו א' א' . . . ובסיני נפרע להם כו"י).

(50) ב"ר פ"ס, יד.

(51) ח"ש כד, סא.

(52) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(*) ובא' מכת"י רש"י (שחת"י) "שילם הקב"ה גמול להם".

(53) תניא אגה"ק ס" ב'.

(54) באגרת שכ' לאחרי גאולתו – נדפסה בבית רבי ח"א פ"ח. ס' אגרות קודש אדמו"ר הזקן סליח. וש"נ.

(55) תהלים נה, יט.

(56) מאמרי אדה"צ הקצרים (ע' רטז). ובארוכה ד"ה פדה בשלום בשעה"ת (לאדהאמ"צ) ח"א פ"א. ועוד.

(57) סוטה פ"א טה"ח (וקרבן העדה שם).

אדמו"ר הזקן, כי ענין זה, לפעול על המנגד כאשר הוא בתוקפו, עד להפכו (לפי שעה) לאוהב, קשור עם פנימיות התורה, וכמבואר בכ"מ⁵⁵ במאמר רש" ב"י⁵⁶, "מותר להתגרות ברשעים" (אפילו כאשר "השעה משחקת לו"⁵⁷), שזהו כחו ותוקפו של רשב"י, להכניע את הרשעים גם כשהם בתוקפם. ויש לבאר השייכות לרשב"י דוקא⁵⁸, כי רשב"י גילה פנימיות התורה⁵⁹, סתים דאורייתא, שבה מתגלה סתים דקוב"ה, וכחו ית' הבלתי מוגבל⁶⁰ להכניע את הרשעים בעודם בתוקפם.

ומזה מובן גם הקשר לרבינו הזקן, שבגילוי תורת חסידות חב"ד, המשיך תורת רשב"י בהבנה והשגה, באופן ש"יתפרנסון"⁶¹ מיני כאו"א, היינו שכאו"א יכול להבין ולהשיג אותה עד שתתאחד עם שכלו (כמו מזון הגוף שנעשה דם ובשר כבשרו)⁶².

ועל ידי הפצת מעיינות התורה חוצה, נזכה לקאתי מר דא מלכא משיחא⁶³ ויקויים היעוד⁶⁴ ד"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה", תיכף ומיד ממש.

(משיחות ש"פ וישלח תשל"ג, תשמ"ה)

58) ראה אוה"ת וארא ע' רלא. ד"ה ראה נתתיך תרע"ז (ע' קלג"ד). לקו"ש חט"ז ע' 74 ואילך.

59) ברכות ז, ב. מגילה ו, ב.

60) ל' הגמרא שם. וראה לקו"ש שם הערה 55.

61) נוסף על המבואר במקומות שבהערה 58 שרשב"י הוא ניצוץ של משה רבינו. ע"ש. ולהעיר מסיידור עם דא"ח (דש, סע"ב. שו, ב) ועוד, שגם זה שייך להא שרשב"י גילה פנימיות התורה.

62) ולהעיר מד"ה פדה בשלום (הב') תרע"ט,

השייכות דפדי' בשלום לרשב"י (ופנימיות התורה) דוקא.

63) ל' תקו"ז ת"ו בסופה. ובכסא מלך שם.

64) ראה תניא פ"ה.

65) אגרת הבעש"ט המפורסמת (נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

66) עובדי' א, כא. רמב"ם הל' מלכים פ"א

ה"א בסופה. וראה שם בסוף הפרק.

וישלח ג

„דנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות והתפללה עליו ונהפך לנקבה“¹⁰].

וביותר יוקשה: הרי יציאת לאה לקראת יעקב לא הי' בה דבר בלתי רצוי, ואדרבה, מפורש ברש"י¹¹, „וישמע אלקים אל לאה – שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים“¹² – ואין לומר שיציאה זו חסרון הוא ונחשבת „יצאנית“.

ולכן נ"ל, שכוונת רש"י, שבזה שדינה נקראת כאן „בת לאה“, משמיענו הכתוב, דכשם שפשוט (בפשש"מ) שיציאת לאה היתה דבר טוב, כך היתה יציאת דינה כש-לעצמה דבר רצוי¹³ (כדלקמן) [שלכן לא הביא רש"י דברי המדרש¹⁴ עה"פ כאן, ששם מפורש הפך הצניעות דדינה ולאח, ואין רש"י צריך לפרש איוה ענין טוב ישנו ביציאת דינה, כי מובן הוא מפירוש רש"י לפניו].

ב. והביאור בזה:

לקוטי תורה להאריז"ל פרשתנו עה"פ. ש"ך עה"ת עה"פ. וכ"ה בכמה מפרשים (פרשתנו) במ"ש „בת לאה אשר ילדה ליעקב“. ובש"ך לה"ת, דלכן ותצא דינה כי „היא היתה זכר ודרך הזכר לצאת כו"ו. וראה עץ הדעת טוב (להרח"ו) כאן כמה פירושים.

(10) ואף שרש"י כתב ע"ז „פירשו רבותינו“, הרי רק זהו פירושו בפסוק זה ולא הביא פי' אחר כזה בפשש"מ. וראה רבותינו בעה"ת שם, ההכרח לפי-רוש זה ע"פ פשט.

(11) ל, יז.

(12) ראה באר בשדה על פרש"י פרשתנו עה"פ.

(13) להעיר גם מפני משה לירושלמי שבהערה

הבאה: ואף היא (דינה) לא נתכוונה כו"ו.

(14) ב"ר פ"פ, א בסופה (ובמפרשי המדרש).

וראה ירושלמי סנהדרין ספ"ב (לפי' הקרוב העדה).

תנחומא כאן ז.

א. „ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ל-יעקב לראות בבנות הארץ“, ובפרש"י „בת לאה – ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנאמר² ותצא לאה לקראתו“ (ויש גורסין בסוף פירושו – „ועלי' משלו ה' משל כאמה כבתה“⁴).

ולכאורה צ"ע, למה נקט רש"י, שפי' רושו ע"ד הפשט, פירוש זה, שתוכנו שבא הכתוב לדבר בגנות לאה – והרי אפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב, וכבר פרש"י, „זכר צדיק לברכה“⁷.

ואין לומר שכוונת רש"י היא למעט בגנותה של דינה (וכעין לימוד זכות עליה), שיציאתה היתה שלא באשמתה, אלא ל-היותה „בת לאה“ שאף היא יצאנית היתה, שאין מקום ללמד זכות על הבת על ידי פרסום גנותה של לאה.

[ואם בכדי ליישב שינוי וכפל לשון הכתוב „ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ל-יעקב“, ולא בקיצור „בת יעקב“, הרי אפשר לומר ע"פ פרש"י לעיל (בפ' ויצא) שלידת דינה היתה ע"י תפילת לאה, ש-

(1) פרשתנו לד, א.

(2) ויצא ל, טז.

(3) כ"ה בדפוסי רש"י הנפוצים (והוא ממקומות שנסמנו בהערה 14) וליתא בדפוס ראשון, דפוס שני ובתי רש"י (שתח"ו).

(4) יחזקאל טז, מד (ושם: בתה).

(5) ב"ב כג, א.

(6) ר"פ נח.

(7) משלי י, ז.

(8) ל, כא – מברכות ס, א. תנחומא ויצא ח (משא"כ לפי' הב"ר (ספ"ב) הי' זה ע"י תפלת רחל, או כל האמהות).

(9) ראה תנחומא (באבער) פרשתנו יח (וראה